tostech, jež byly přivezeny přes moře a bylo o nich tvrzeno, že byly ukradeny, nemohla býti uplatněna žaloba na jich vydání.

Po recepci římského práva uplatnily se zásady římskoprávní. V ochraně držby přestalo býti rozeznáváno mezi věcmi movitými a nemovitými, ale přece právě tak, jako při věcech nemovitých uplatnily se i v držbě movitých věcí některé zásady domácího vývoje. Charakter žaloby pro ochranu držby se změnil z prostředku čistě possessorního v petitorní. Římské právo působilo ovšem také svou zásadou »ubi rem meam invenio, ibi vindico«. V různých právech a v některých novějších kodifikacích zůstalo však ještě rozeznávání mezi případem dobrovolného a nedobrovolného pozbytí držby. V prvém případě byla ještě v novodobých právních kodifikacích zachována zásada německoprávní Hand muss Hand wahren (Code civil, občanský zákoník rakouský). V druhém případě bylo zachováno pravidlo, že žaloba o ochranu držby se připouští vůči všem třetím osobám, avšak některá práva přiznala tomu, kdo nabyl movitých věcí na tržišti nebo ve veřejné dražbě a podobným veřejným způsobem, nárok na náhradu částky, již za věc dal.

§ 21. Vlastnictví k movitým věcem.

Vlastnictví k věcem movitým bylo podobné povahy jako k věcem nemovitým. I věci movité byly původně v nedílném vlastnictví rodu a nedílné rodiny. K věcem movitým však se vyvíjí individuální vlastnictví daleko dříve a rychleji než k věcem nemovitým. Některé věci movité byly v denní potřebě jednotlivců a velmi brzy se poznalo, že mohou býti ve vlastnictví individuálním. Byl to oděv, zbraně, nářadí, šperky a p.

Tento rychlejší vývoj u movitostí z vlastnictví kolektivního ve vlastnictví individuální se jeví v různých oborech právních, zvláště v majetkovém právu rodinném a pak v právu dědickém. Movitými věcmi bylo možno volně disponovati dříve než věcmi nemovitými, aniž by byl o třeba souhlasu členů nedílné rodiny. Bylo možno je i odkazovati na případ smrti a nebylo třeba při tom zachovati těch formálností, jako při nemovitostech.

V novější době ovšem tyto rozdíly ve vlastnictví k věcem nemovitým a movitým zanikají.

Nabytí věcí movitých. Věcí movitých lze nabýti původně a odvozeně. Nabytí původní jest okupace věcí bez pána. Okupace původně jest velmi rozšířena, neboť věcí bez pána jest velké množství. Avšak ponenáhlu okupace se omezuje. I při věcech bez pána se tvoří pravidlo, že nikoliv všechny věci tohoto druhu mohou býti předmětem okupace. Při některých jest třeba určitého úředního svolení, neboť jen určité osoby (na př. vlastníci určitých pozemků a p.) mohou jich nabývati okupací. Jen některé věci (na př. mořská zvířena) mohou býti předmětem okupace volně. I pozdější doba zná způsoby okupace a zachovává ještě v novějším zákonodárství podobné předpisy o tom, že jen některé věci mohou býti okupovány, po případě že jen některé osoby mohou okupovati.

O některých movitých věcech se vytvořila zvláštní pravidla pro okupaci.

Kořistění bylo velmi důležitým způsobem okupace. Kořistiti bylo možno ve válce, kdy vojsko si mohlo přivlastňovati ukořistěné věci. Kořistiti bylo dovoleno v nejstarším období právního vývoje ve střední Evropě i mimo válečný stav, když se prováděla krevní msta mezi jednotlivými rody. V novější době kořistění jest zapovídáno a kořistění vojáky jest prohlašováno vnitrostátními i mezinárodními předpisy za plenění.

Zvláštním způsobem původního nabytí věcí movitých jest také nález. Kdežto v římském právu nebyla nalezená věc pokládána za věc bez pána, ve středověku mohla býti okupována. Nálezce nenabýval však věci nalezené ihned, nýbrž velmi brzy se vyvíjí pravidlo, že nálezce musí nalezenou věc veřejně vystaviti, aby se mohl vlastník věci přihlásiti. Teprve nepřihlásí-li se do určité doby, nabývá nálezce vlastnictví. Nálezce musí do této doby nalezenou věc také uschovati. Jde-li o věc, která potřebuje udržovacího nákladu a nutného opatrování (na př. dobytek), pak nálezce má nárok na náhradu nákladu, který vynaložil na opatrování nalezené věci. Z této části, jež se vyskýtala jen při některých nalezených věcech, vytvořilo se tak zvané nálezné, jež bývalo později zpravidla přiznáváno nálezci. Nálezné vyměřovalo se určitým procentem z hodnoty nalezené věci. Jiná právní pravidla určovala, že nalezená věc se rozdělí mezi soudce (⅔) a mezi nálezce (⅓). Podle jiných pramenů právních se rozdělil nález státu (½)

a kostelu nebo církvi (½). Mluvilo se pak dokonce o regálním právu k nálezu.

I v novějším vývoji právním se zachovala podobná pravidla. Nalezená věc má býti veřejně ohlášena, nálezce teprve po určité době, nepřihlásí-li se vlastník, nabývá vlastnictví. Také nálezné v moderním právu jest známo.

Podobně i při pokladu se uskutečňuje originární způsob nabytí vlastnictví. Pokladem nazývají se věci větší hodnoty, které byly dříve ve vlastnictví, které však proto, že byly dlouho skryty, pozbyly původního vlastníka. V různých zemích ve střední Evropě uskutečňovaly se různé principy, podle nichž upraveno nabytí pokladu. Většinou převládá systém regálu, t. j. poklad náleží panovníkovi, po případě náleží mu určitá část. V právu polsko-litevském se vytvořilo dosti podrobnějších předpisů. Podle nich náležel vlastníku poklad nalezený jím na vlastním pozemku. Nalezl-li poklad někdo jiný, náležela nálezci polovina, leč nehledal-li poklad úmyslně. Byl-li nálezcem poddaný, náležel poklad pánovi.

I v novějším právu se uplatňuje systém, že poklad se dělí mezi stát, nálezce a vlastníka pozemku, kde byl poklad nalezen, po případě jen mezi dvě osoby posledně uvedené. Při nálezích numismatických a archeologických se zdůrazňuje ohlašovací povinnost. Podle některých právních předpisů jest vyhrazeno vlastnictví v těchto případech státu.

Zvláštní pravidla platila pro nabytí zbloudilých domácích zvířat a včel. Zbloudilá domácí zvířata mohla býti okupována teprve tenkráte, když se přestala vraceti na obvyklé místo k svému pánu. Naproti tomu roj včel mohl býti okupován ihned, jakmile ulétl svému pánu. Již ve starší době bylo dovoleno, aby nálezce takového roje označil svým znamením strom, na němž roj se usadil. Později mohl vlastník roj stíhati po určitou dobu. Jindy nálezce musel také vydati část roje pánu pozemku, na němž roj nalezl. Úprava právních poměrů k včelám měla dříve daleko větší význam, protože včely byly velmi důležitým předmětem hospodaření.

Zvláštním případem nabytí movitých věcí bylo t. zv. právo pobřežní (ius naufragii, litorale, Strandrecht), jež spočívalo v tom, že připlavený vrak lodi nebo movité věci připlavené, náležely pobřežním obyvatelům. Právo pobřežní bylo rozšířeno ve státech ve střední Evropě, které měly mořská

pobřeží, ale také na pobřeží velkých řek. Panovníci brzy usilovali o to, aby pouze jim náleželo právo pobřežní a zdůrazňovali královský regál. Ve starší době právo pobřežní se vztahovalo i na trosečníky, kteří se stávali otroky a nevolníky vlastníků pobřežních pozemků. Pro krutou tuto povahu pobřežního práva vystupovala proti němu církev a i mezinárodní smlouvy je zmírňovaly. Někde se vylučovali z tohoto práva křesťané a právo to se ponechávalo židům a nekřesťanům. Bylo také později ustanoveno, že o připlavené věci se může hlásiti do určité doby vlastník a věci se mu vydávají za náhradu. Zmínky o tomto právu v Polsku jsou ještě v XVIII. století.

I při nabytí plodů byla zvláštní pravidla ve starším právu. Plody mohly býti předmětem samostatných právních poměrů ještě před oddělením od věci plodivé. Starší právní vývoj vycházel zde ze zvláštního názoru na příslušenství a právě tak, jako domy mohly býti předmětem zvláštních právních poměrů, tak také i plody (o tom viz shora). Pro otázku, kdo nabývá vlastnictví k plodům, byla zdůrazňována vynaložená práce na jich získání. Proto vzniklo pravidlo: qui seminavit segetes, ille etiam metere debet; wer sät, der mäht; kdo seje, ten sklízí. Vynaložení práce bylo ovšem různé podle povahy různých plodů. Předpokladem bylo, že potřebné práce se vykonaly v domnění, že se vykonávají z určitého právního důvodu (na př. z práva užívacího). Na podkladě této zásady nabývala plodů také osoba, která vynaložila potřebné práce na jich získání, dokud měla držbu věci plodivé, držby té později však pozbyla: na př. zástavní věřitel, který zástavu po zaplacení pohledávky vydal dlužníku; dědic mana po odevzdání léna lennímu pánovi; manžel, jenž musel vrátiti oprávněným osobám majetek zemřelé manželky, který měl po čas trvání manželství v užívání a p.

Po recepci římského práva nabyl převahy systém římskoprávní. V obecném právu nastaly změny však v tom směru, že emphyteuta a bonae fidei possessor nabývali plodů separací, požívatel a pachtýř percepcí. Zásady tyto v různých obměnách přešly pak do nových právních kodifikací.

Také pro nabytí vlastnictví spojením a zpracováním se vytvořila ve středověku zvláštní pravidla.

Starší vývoj právní pokládal domy zpravidla za věci movité. Zbudováním domu na cizím pozemku nenabýval však vlastník pozemku vlastnictví k tomuto domu. Po recipování římskoprávních předpisů byl přijat princip římského práva, avšak přece se vytvořila v některých právních kodifikacích (pruský Landrecht, občanský zákoník rakouský) odchylná pravidla, zvláště, že stavbou na cizím pozemku možno nabýti vlastnictví k pozemku, na němž stavba stála. Žádá se tu ovšem, aby vlastník věděl, že se na jeho pozemku staví a bezelstnému staviteli nezakázal stavěti. Pak může žádati, aby mu byla dána obecná cena za staveniště a bezelstný stavitel získá stavbu i staveniště.

Pokud jde o zpracování, ve starší době platilo pravidlo, že vlastnictví zpracované věci zůstává tomu, kdo poskytl látku.

Při odvozeném nabytí vlastnictví movitostí se nevyžadovalo formálnosti a veřejnosti právního jednání jako u nemovitostí. Movitá věc mohla býti převedena z ruky do ruky, což při nemovitostech možné nebylo. Když šlo o převod vlastnictví množství movitých věcí, dostačovalo, aby nabyvatel opatřil své věci domácí značkou. V městském právu se vytvořil brzy způsob převodu vlastnictví v podobě převodu listin, v nichž právo na převáděné věci bylo označeno.

V novější době byly v právu ve střední Evropě přijaty zásady římskoprávní tradice.